FACTORS OF SOCIAL LONELINESS AS A SOCIAL PROBLEM OF MODERN SOCIETY

*Marjana Cherewata*¹

Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

¹student of the Sociology and Social Work Department of Lviv Polytechnic National University

Mariana Shkoliar, scientific supervisor, associate professor of the Sociology and Social Work Department of Lviv Polytechnic National University

Background: Loneliness as a problem of personality existed at all times, but nowadays it's becoming more important like a social problem. It is hard to find yourself and realize your identity because of steep conditions in all spheres of life of society. A state of loneliness, according to sociologists, is related with social factors and is appreciated as a comparative quality of person that is influenced by social reality.

Purpose: to outline the main factors of social loneliness in modern society.

Methods: Method of analysis, method of thoughts comparison, method of theoretical and empirical exploring of blighty and foreign sociologists were used.

Results: Loneliness is complicated internal and social state of person, that is characterized by dispossession from process of social life. R. Veys, a representative of interactionist approach of loneliness problem, defines loneliness as an episodic sense of anxiety and tension associated with a person's desire to have a friendly or intimate relationship. He excretes two main types of loneliness that have different preconditions and different process of course, as main as "social insulation" and "emotional insulation". K. Boumen, D. Risman and P. Slejter are representatives of sociological approach of loneliness problem learning. They place the responsibility for emergence of loneliness on a modern society in which there is no place for communication and for pleasure of being involved in what in the world is happening. According to sociologists, an integral features of loneliness are: the low level of social identity and interpersonal trust, faint adaptation of person to conditions in society, lack of pleasure in personal life, faith of individual that his behavior is determined by himself. Social loneliness can be related with imperfection of society, people's insensibility, loss of close person or insulation.

Conclusion: At the present historical stage social loneliness is growing up in geometric progression. Feeling of abandonment, needlessness and alienation actualize the problem of loneliness. Understanding of the loneliness phenomenon doesn't have unique source of definition, but a common feature of all these theories is the fact, that this problem is formed by the influence of social factors, personal identity with other people and self-identification.

Keywords: solitude, social loneliness, identification, self-identification, social exclusion, poverty.

Актуальність: Самотність як проблема особистості існувала в усі часи, але саме в наш час вона набула найбільшої актуальності як соціальна проблема. В умовах інтенсивних змін у всіх сферах життєдіяльності суспільства, зростання мобільності та розвитку глобалізаційних процесів, сучасна людина часто відчуває себе самотньою. За умов стрімких змін, які відбуваються в суспільстві, досить важко відшукати себе та усвідомити свою ідентичність. Тому можна вважати, що це призводить до появи такого феномену, як самотність, яка впливає на рівень соціальної активності та ефективності життєдіяльності великої кількості людей. Слід зауважити, що самотність на сьогодні розглядається не лише як психологічна, а як соціальна проблема, яка набуває масового характеру, спричиняється соціальними чинниками та входить до предметного поля соціології.

Вивченням феномену самотності займалась спочатку виключно психологія, але в актуальних умовах він став соціально-психологічним та соціальним дискурсом. Соціологічний підхід відносить стан самотності до загального статистичного показника, що є особливістю сучасного суспільства. Стан самотності, на думку соціологів, пов'язаний з соціальними чинниками і розуміється як відносна якість особи, що перебуває під впливом соціальної реальності (Михайлова, 2018).

Мета: окреслити основні чинники соціальної самотності в сучасному суспільстві.

Методи: для визначення основних чинників соціальної самотності в сучасному суспільстві були використані методи аналізу та зіставлення думок, теоретичних та емпіричних досліджень вітчизняних та закордонних соціологів.

Результати: Самотність – це складний внутрішній та соціальний стан людини, що характеризується її відчуженням від процесів суспільного буття, суттєвим зниженням рівня соціальної активності, емоційною пригніченістю, зменшенням або втратою соціальних контактів, відсутністю духовної спорідненості з іншими людьми (Башманівська, 2015).

Р. Вейс, представник інтеракціоністського підходу до проблеми самотності, схильний визначати самотність як «епізодичне гостре відчуття занепокоєння і напруги, пов'язане з прагненням людини мати дружні або інтимні відносини». Р. Вейс виділяє два основні типи самотності, що мають різні передумови і різний процес перебігу, а саме: «соціальну ізоляцію» й «емоційну ізоляцію». «Емоційна ізоляція» викликається відсутністю прихильності до конкретної людини, вона провокує «неспокій, тривогу, порожнечу». «Соціальна ізоляція» сприймається як «переживання людиною відсутності наявного кола соціального спілкування, значущих дружніх зв'язків або відчуття спільності» і спричиняє «відчуття усвідомлення безглуздя свого життя, своєї незначущості, напругу та нудьгу» (Вейс, 1989).

К. Боумен, Д. Рісмен і П. Слейтер – представники соціологічного підходу до вивчення проблеми самотності, – покладають відповідальність за виникнення самотності на сучасне суспільство, в якому немає місця для спілкування, задоволення від причетності до того, що робиться в світі. К. Боумен виділяє кілька факторів, що сприяють посиленню самотності в сучасному суспільстві: послаблення зв'язків у первинній групі; збільшення сімейної та соціальної мобільності, тощо. Автор робить наголос на значення подій, що відбуваються в житті людини в зрілому віці. Д. Рісмен і П. Слейтер пов'язують свої дослідження проблеми самотності з аналізом здатності суспільства задовольняти потреби його членів. Вони вважають самотність нормативним, загальним статистичним показником, що характеризує суспільство, і, відповідно, пропонують шукати причину самотності поза індивідом (Добвій, 2011).

З точки зору соціології, невід'ємними ознаками самотності є низький рівень соціальної ідентичності та міжособистісної довіри, а також слабка адаптація особистості до умов в суспільстві, нестача відчуття задоволення особистим життям, віра індивіда в те, що його поведінка детермінується переважно ним самим. Соціальна самотність завжди супроводжується нестачею стосунків, у яких кожний індивід має беззаперечну потребу. Також, варто зазначити, що самотність характеризується відсутністю в особи провідної соціальної ролі, на яку вона претендує в мережах суспільних взаємин тощо. Самотність, у своєму найглибшому вимірі, є браком суспільної інтимності. Ступінь і рівень соціальної самотності залежить від щільності соціальних зв'язків і вплетеності в них індивіда.

Актуальним, на нашу думку, є дослідження соціальних детермінант, які провокують виникнення самотності як соціальної проблеми. Важливим є пошук причинно-наслідкових зв'язків між соціальними процесами, що відбуваються в сучасному суспільстві, та поширенням явища соціальної самотності. У зазначеному контексті соціологи звертають увагу на такі явища, як швидкий технологічний розвиток, інформатизація суспільства, бідність, неготовність людей відкриватись навколишньому світу, страх втрати себе та спілкування в соціумі тощо.

Зупинимось на деяких із перелічених вище чинниках соціальної самотності. Розвиток сучасних комунікативних технологій в умовах інформаційного суспільства сприяє віртуалізації соціальної реальності, створює умови, в яких безпосередні соціальні зв'язки перестають бути актуальними. Особливо це стосується молоді, яка найактивніше використовує ці технології у щоденному функціонуванні. В цей час породжується відчуженість від суспільних процесів, відбувається нівелювання ініціативної громадянської позиції і, як наслідок, молода людина відчуває себе самотньою, перебуваючи в натовпі.

Поширенню соціальної самотності також сприяють демографічні процеси, зокрема, соціальна щільність населення (особливо у великих містах), оскільки усувається приватність, натомість збільшується ризик появи конфліктів, ворожості до суспільства, зменшуються шанси на суспільні та близькі міжособистісні контакти.

Джерелом соціальної самотності в сучасному суспільстві може бути також трансформація сутності та функцій сім'ї, домінування нуклеарного типу сім'ї, яка, зазвичай, складається з

чоловіка, дружини та дитини, які мешкають окремо від інших родичів. При цьому кожен з членів занурений у свою мережу соціальних зв'язків; інтереси кожного дотичні один до одного лише у функціональній площині. Фактично, кожен член родини відчуває відокремленість від світу іншого, результатом чого часто стають розлучення.

Явище соціальної самотності розглядається і в контексті соціального виключення представників певних спільнот за певними ознаками, в першу чергу, вразливих груп населення. Наприклад, в Україні є тенденція збільшення кількості дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки. Станом на 2017 рік на обліку було 70 240 дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, а вже на 01.01.2018 року – 71 4566 (Державна статистична звітність, 2018). Припускаємо, що велика кількість дітей із цієї категорії буде «уражена» проблемою соціальної самотності. Сприяє виключенню і соціальній самотності також таке явище, як бідність, оскільки вона звужує можливості входження людини в різноманітні мережі суспільних стосунків, родинних і позародинних.

В умовах сучасних українських реалій бідність також спричинює проблеми зі здоров'ям, а слабке здоров'я є як одним із наслідків, так і однією із причин самотності. Річ у тому, що бідні люди мають менші можливості збереження здоров'я. Це вагомий чинник, що зумовлює вимирання нації. Бідність зумовлює більший ризик захворіти та продовжує стан недуги, яка спричинює переживання самотності, а стан самотності, у свою чергу, негативно впливає на здоров'я особи. Так, хронічні хвороби, які фізично й суспільно ізолюють особу, що живе в бідності, додатково зменшують шанси на інтимні взаємини і збільшують ризик емоційної ізоляції, тобто самотності.

Коли такі чинники, як насильство, бідність, з'являються одночасно, це зумовлює, з одного боку, соціальну ізоляцію, а з другого – фізичну присутність інших, що індукують внутрішню напругу, унаслідок чого формується соціальний клімат, що виключає інтимність і водночас сприяє появі та розвитку відчуття самотності.

Соціальна самотність може бути пов'язана з недосконалістю суспільства, байдужістю людей, втратою близьких чи ізоляцією (наприклад, еміграція чи перебування в місцях позбавлення волі). Саме соціальна самотність досить часто є причиною замкненості в собі, аномічності та схильності до самогубства.

Висновки: З усього вищесказаного можна зробити висновок, що на сучасному історичному етапі соціальна самотність прогресує в геометричній прогресії. Загострені специфікою сучасної доби відчуття покинутості, непотрібності, відчуженості актуалізують проблему самотності. Розуміння феномену самотності не має єдиного джерела визначення, але спільна риса всіх теорій у тому, що зазначена проблема формується під впливом суспільних факторів (глобалізація, віртуалізація соціальної реальності, соціальне виключення вразливих груп населення, бідність, демографічні процеси тощо), а також утрудненої ідентифікації особистості з іншими людьми і власної самоідентифікації.

Список використаних джерел

- Башманівська Я.В. (2015). Самотність людини в умовах глобалізації
Державна служба статистики України.(2019).
Добвій Т.Ю. (2011). Проблема самотності в Західній психологічній науці. Проблеми екстремальної та кризової психології. Випуск 9
Михайлова Н.В. (2018). Одиночество как междисциплинарная проблема. Вестник Пермского Университета. Випуск 3

References

- Bashmanivska Ya.V.(2015). Human loneliness in the conditions of globalization
State Statistics Service of Ukraine.(2019).
Dobviy T.Yu. (2011). The problem of loneliness in Western psychological science. Problems of extreme and crisis psychology. Emission 9
Mikhailova N.V. (2018). Loneliness as an interdisciplinary problem. Bulletin of Perm University. Emission 3

Contact information:

Marjana Cherewata
marjanacherewata@gmail.com